

ЧОМУ НЕ ФУНКЦІОНУЮТЬ КООПЕРАТИВИ ПО ЗАГОТІВЛІ МОЛОКА?

*Шубенко О.І., кандидат біол. наук, доцент,
Біденко В.М., кандидат с.-г. наук, доцент*

Актуальність теми дослідження. У Європі через кооперативи проходить біля 80 – 90% товарного молока. У Франції нараховується 3,5 тис. кооперативів з переробно-збутової діяльності, а 13,5 тис. кооперативів спеціалізуються на спільному використанні техніки. На зразок зарубіжних обслуговуючих кооперативів Верховна Рада 17 липня 1997 року ухвалила закон «Про сільськогосподарську кооперацію». Довнення до нього зробили у січні 2013 року. Цей закон однозначно вирішив проблему, яка суттєво гальмує розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів одночасно закріпив за кооперативами статус неприбуткових організацій. Продукція СОК, залишається власністю селян – членів цих кооперативів. Згідно положення про кооперативи, вони не підлягають оподаткуванню, від збуту сільськогосподарської продукції своїх членів.

Мета досліджень. Проаналізувати, чинники організації заготівлі виробленого молока у домогосподарствах населення і на цій основі запропонувати підходи по підвищенню ефективної роботи сільських обслуговуючих кооперативів, а також сприяти нарощуванню поголів'я корів у селянських господарствах.

Результати досліджень. Згідно даних відділу наукового супроводу та трансферу інновацій Міністерства аграрної політики та продовольства нині в нашій державі діє 4,3 млн. особистих селянських і понад 40 тис. фермерських господарств. Ними виробляється майже половина аграрної продукції, особливо трудомісткої, а другу половину – забезпечують підприємства (юридичні особи).

Необхідно мати на увазі, що із всієї сільськогосподарської продукції молоко має велику особливість, яка полягає: у короткотерміновому зберіганні молока; необхідністю кожний день і дрібними часточками продавати його на переробку; вирощування, заготівля і зберігання кормів; не менше 2 рази на день напувати і годувати корову; три рази доїти; доглядати корову; утримувати приміщення для них, тощо.

Із вище сказаного виходить, що турботи по виробництву молока не залишають селянину часу для його реалізації, а тим більше, що реалізація проводиться кожний день малими дозами. Тож закономірним є, що нині роботу по реалізації молока виконують перекупники, яких ніхто не контролює, а закупки вони проводять по мінімальних цінах. Альтернативою цьому є сільські обслуговуючі кооперативи, але над організацією роботи останніх необхідно іще попрацювати. СОК (сільські обслуговуючі кооперативи) по інших видах продукції частково виконують свої функції, тому що вони працюють періодично, або мають сезонний характер роботи. Продукція не потребує спеціального обладнання для зберігання і транспортування. На відміну молоко потрібно заготовляти кожний день і малими дозами, при високому рівні лабораторних досліджень, маючи на увазі велику кількість зразків, а також те, що молоко швидко псується. Саме в цьому проявляється складність у заготівлі даної сировини у населення.

На думку деяких вчених і спеціалістів основним питанням роботи кооперативів є вирішення для них проблеми із податком на додану вартість. Але наші дослідження вказують на зворотній стан справ у функціонуванні кооперативів. Адже, в організації любого виробництва, в т. ч. і для обслуговуючих кооперативів, потрібні кошти в першу чергу для придбання необхідного обладнання (холодильників, насосів, бідонів тощо), а також забезпечення прямої оплати праці.

Дослідження по організації роботи сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів проведені у Житомирській області. Кооперативи створені для допомоги

селянам у реалізації виробленої продукції, зокрема молока. По Житомирській області налічується заготівельних пунктів молока 520. В розрахунку на один пункт за день заготовляється близько 1 тонни молока, його звозять 4-ри їздових і від них приймає, охолоджує і відправляє сировину один приймальник молока. Збільшення навантаження на їздового приводить до подовження процесу заготівлі молока, а від так і до тривалості його зберігання в неохоложеному стані, зменшення об'ємів заготівлі молока одним їздовим приведе до зменшення заробітної плати. Тому чисельність працівників повинна враховувати як одну сторону (заробітну плату) так і іншу – якість заготовленого молока.

Заробітна плата на заготівельному пункті становить: приймальник молока від 20 до 35 коп/л (1000 х 25), їздовий за 1 л одержує 10 – 15 коп/, а їх потрібно чотири (1000 л х 10 коп х 4), зарплата у них складе 100 – 150 грн. Всього заробітна плата лише по організації заготівлі молока становить від 300 до 500 грн/день, а також нарахування на зарплату 40%, у грошах вони складуть 120 – 200 гривень. Оплата на утримання коней 250 гривень за місяць на підводу (250 х 4 = 1000 гривень). Всього за день затрати на заготівлю молока складуть 1300 – 1500 гривень, а за місяць ця цифра зростає до 39000 – 45000 гривень. Тобто, щоб заготовити 1 л молока потрібно лише на пряму заробітну плату і утримання коней 1,3 – 1,5 грн/л. Нагадаємо, що за молоко оплата становить 2,2 грн/л.

Молоко має характерну особливість заготівлі, зберігання, транспортування і переробки. Найважливішим є первинна переробка молока при заготівлі і первинна переробка молока на переробному підприємстві. Адже найвищої якості сировина в процесі заготівлі, зберігання і транспортування може втрачати якість частково або повністю.

Нами досліджена первинна переробка молока при заготівлі, яка включає: викачування молока із бідонів (розміщених на гужовому транспорті) у холодильники, охолодження молока, зберігання його декілька годин, визначення якості молока, викачування молока у автотранспорт, транспортування на молокопереробні заводи. Для охолодження і очистки молока на приймальному пункті використовують водяні відцентрові сепаратори очисники-охолоджувачі молока (очищають і охолоджують артезіанською водою до 12 – 13 °С), а доохолодження до 5 °С проводять у холодильниках. Вартість обладнання приведена у тис. гривнів. Зокрема, сепаратор очисник-охолоджувач коштує від 35 до 50 тис., холодильник для молока місткістю до 2-х тонн коштує 75 тис., відцентровий насос для перекачування молока і шланги – 5 тис., дозвіл на підключення до струму 3 – 5 тисяч, вартість кабелю залежить від його довжини і становить в середньому від 3 до 5 тисяч, вартість приміщення для обладнання молокоприймального пункту 15 – 20 тис. Всього по мінімуму затрати становитимуть (35 + 75 + 5 + 3 + 3 + 15 = 136, або 155) 136 або 155 тис. грн. Якщо використовувати обладнання протягом 10 років необхідно (13,5 – 15,5 тис. грн., навіть при роботі приладів без «поломок», а лише проводячи своєчасне їх обслуговування, кожний рік воно обійдеться 1,5 - 2,0 тис. грн.) 15 – 17,5 тис. грн., що додатково потребує 20 копійок на кожний літр молока. Із вище сказаного виходить, що всього затрати лише на організацію заготівлі молока складуть 1,5 – 1,7 грн./л (68 – 77% від ціни на молоко).

Якщо селянин сам буде організовувати і фінансувати роботу пунктів по закупівлі молока лише тому, що він член кооперативу, у нього просто не буде часу на виробництво продукції, а вартість проданого молока не покриє витрати. Згідно наших досліджень гроші на обладнання повинен виділити той, кому ця сировина потрібна, тобто переробник. На обладнання таких пунктів потрібні кошти і здавати молоко селяни повинні тому, хто ці пункти обладнав, а не тому хто більше заплатить.

В сьогоднішніх умовах заготівля молока проходить «вільно», тобто здає селянин молоко куди і кому хоче. Антимонопольний комітет не впливає певним чином на

зацікавленість у виробництві молока. На практиці селяни покинуті і їхня судьба нікого не цікавить. Навіть сільські і селищні Ради не зацікавлені допомагати селянам у збуті уже виробленого молока. Про це засвідчують бунти селян у окремих селах.

Крім того, молокозаводи домовляються про ціни, про зони заготівлі молока і стараються домовленостей не порушувати. Тих хто порушив домовленість «гуртом карають» у вигляді поїздки у зону порушника домовленостей і заготовляють там молоко по максимальних цінах. Розрахунки показують, що навіть для малого заводу із потужністю 30 – 37 тис. тонн молока за рік, переплата 1 грн./л молока сягне майже 4 мільйони.

Висновки.

1. Із вище наведеного виходить, що самостійно існувати неприбутковий СОК по заготівлі і реалізації молока не може. Для нормального функціонування кооперативу потрібно розширити надання послуг від виробництва продукції (оранка, продаж мінеральних добрив, посів, догляд за посівами, збирання урожаю, заготівля і доставка кормів, закупівля і реалізація с.-г. продукції). У тваринництві важливо окремо виділити осіменіння, ветеринарне обслуговування тварин та заготівлю молока.

2. Держава повинна зацікавлювати селянина у виробництві молока, а членам кооперативу надавати дієву матеріальну допомогу у вигляді безвідсоткових кредитів на придбання техніки, мінеральних добрив та обладнання для заготівлі не лише молока, а всього що виробляється у селянському подвір'ї. Послуги селянам повинні надаватися зі скидкою або по собівартості і ніяк не по комерційних розцінках як зараз.

Джерела використаної інформації

1. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» /Відомості Верховної Ради України// 1997, 38, с. 261.

2. Доповнення до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» /15 червня 2013 року. www.heifer.org.ua/heifer/-/doc.

3. Битва за молоко з «чужими» заготівельниками /www.volyn.com.ua/rub=318artikle.

4. Молочные кооперативы и семейные фермы/ danone.ua/ru/production/proekt-razvitie-molochnyk-kooperativou/.